

Statistični prikaz gibanja ponarejenega denarja v Sloveniji od leta 2003 do leta 2007

Dorijan Keržan, Špela Rome

Povzetek:

Namen prispevka:

Statistično prikazati gibanje ponarejenega denarja v Sloveniji v obdobju od 2003 do 2007. Prikazani so podatki za vse valute. Poseben poudarek je na evru, kjer so prikazani podatki tako za bankovce kot kovance, ter na ameriškem dolarju.

Metodologija:

Članek je napisan na podlagi statističnih podatkov, ki jih zbiramo na Oddelku za preiskavo dokumentov NAC/CNAC na Centru za forenzične preiskave, ki je hkrati tudi Nacionalni analitski center za bankovce in kovance. Na tem oddelku se zaposleni med drugim ukvarjamo s preiskavami ponarejenega denarja v Sloveniji.

Ugotovitve:

Število ponarejenega denarja narašča iz leta v leto. Največji obseg ponaredkov predstavljata evro in ameriški dolar. Število ponaredkov v Sloveniji je močno naraslo leta 2007, ko je evro postal uradna valuta. Število ponarejenih evro kovancev je v letu 2007 že doseglo število ponarejenih evro bankovcev, kar nam pove, da so ponarejeni evro kovanci vedno večji problem. Največ je ponarejenih bankovcev za 100 in 50 evrov ter ponarejenih kovancev za 2 evra. Pri ameriških dolarjih so poseben problem tako imenovani superdolarji, ki predstavljajo skoraj popoln ponaredek. Najpogostejše se pojavlja ponaredek za 100 ameriških dolarjev. Glede na prikazane podatke lahko zaključimo, da bo ponarejanje denarja velik problem tudi v prihodnosti, saj bo glede na prikazane podatke ponaredkov vse več.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Prispevek je namenjen vsem, ki jih to področje zanima in tudi vsem ostalim, ker se problematika ponarejenega denarja dotika vseh ljudi, tako tistih, ki se z denarjem vsakodnevno srečujejo v svoji službi (delavci na bankah, poštah ipd.), kot tudi vseh ostalih, ki vsakodnevno prihajajo v stik z denarjem na takšen ali drugačen način. Marsikdo se morda ne zaveda, da je ponarejen denar problem tudi pri nas v Sloveniji in da ponaredki krožijo tudi med nami, zato članek približa to problematiko vsem ljudem in jih seznani s številom ponaredkov v Sloveniji.

Ključne besede:

kaznivo dejanje ponarejanja denarja, evro, ameriški dolar, »superdolar«, statistični podatki

1 UVOD

Kriminaliteta je pomemben družbeni pojav, ki narašča iz dneva v dan. Vedno več je kaznivih dejanj vseh vrst, med njimi tudi kaznivih dejanj ponarejanja denarja. Ponarejanje denarja je staro toliko kot sam denar. Lahko rečemo, da je eno najstarejših kaznivih dejanj. Sprva, ko še ni bilo papirnatega denarja, so ponarejali kovance in zlatnike. V Ameriki je bila za ponarejanje sprva predvidena smrtna kazen, zato ker je tisti, ki je znal ponarejati denar, veljal za državnega sovražnika in ga je bilo potrebno izločiti. Kasneje so kazni za ponarejanje omilili. Z uvedbo papirnatega denarja se je ponarejanje povečalo in moderniziralo oziroma izboljšalo. Razvoj vedno bolj izpopolnjene tehnologije omogoča vse večjo aktivnost tako ponarejevalcev v domačem kot v svetovnem prostoru.

V Sloveniji je kaznivo dejanje ponarejanja denarja definirano v Kazenskem zakoniku Republike Slovenije v 249. členu, kjer piše:

- 1) Kdor napravi kriv denar z namenom, da bi ga spravil v obtok kot pravega, ali kdor predružači denar z namenom, da bi ga spravil v obtok, ali kdor tak ponarejen denar spravi v obtok, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do osmih let.
- 2) Enako se kaznuje, kdor si preskrbi ponarejen denar z namenom, da bi ga spravil v obtok kot pravega.
- 3) Če zaradi denarja iz prvega ali drugega odstavka tega člena nastanejo motnje v gospodarstvu države, se storilec kaznuje z zaporom od enega do desetih let.
- 4) Kdor da v obtok ponarejen denar, ki ga je prejel kot pravega, ali kdor ve, da je bil denar ponarejen ali da je bil tak denar spravljen v obtok, pa tega ne naznani, se kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporom do šestih mesecev.
- 5) Ponarejeni denar se vzame.

V prispevku bodo prikazani statistični podatki o ponarejenem denarju v preučevanem obdobju (poudarek na valuti evro in ameriškem dolarju), nekaj besed bo namenjenih tudi prepoznavanju in odkrivanju ponaredkov ter pogledu v prihodnost, kar se tiče ponarejenega denarja v Sloveniji glede na sedanje trende.

2 STATISTIČNI PRIKAZ PONAREJENEGA DENARJA V SLOVENIJI

Tudi v Sloveniji je ponarejen denar velik problem. S ponarejenim denarjem se ukvarjajo na Centru za forenzične preiskave v Oddelku za preiskavo dokumentov NAC/CNAC. Oddelek je bil leta 2004 določen za Nacionalni analitski center za bankovce – NAC, ki je odgovoren za preiskovanje spornih in ponarejenih bankovcev ter za Nacionalni analitski center za kovance – CNAC, ki je odgovoren za preiskovanje spornih in ponarejenih kovancev. Oddelek opravlja preiskave evra in tudi vseh tujih valut, medtem ko je preiskave slovenskih tolarjev (bivša valuta) opravljala Banka Slovenije, s katero NAC in CNAC tudi sodelujeta.

Kot bomo videli v nadaljevanju, se v Sloveniji najpogosteje pojavljajo ponaredki evra, ki je denarna valuta v Sloveniji, ter ponaredki ameriškega dolarja. Ponaredki bivše valute (slovenskega tolarja) niso vključeni, saj, kot smo že omenili, je preiskave le-teh opravljala Banka Slovenije. Poleg evra in ameriškega dolarja se pojavljajo tudi ponaredki drugih valut, ki pa niso tako številni.

Število ponaredkov evra se je močno povečalo 1. januarja 2007, ko je Slovenija uvedla evro. Sprva se je močno povečalo število ponarejenih evro bankovcev, v zadnjih dveh letih pa je opazen tudi velik porast ponarejenih evro kovancev. Kot bo prikazano, se povečuje tudi število ponarejenih ameriških dolarjev, ki jih je zelo težko odkriti, še posebej, če gre za t.i.

»superdolarje«. To so izredno kvalitetni ponaredki, izdelani s podobnimi tehnologijami kot pristni bankovci. Omeniti pa je potrebno, da se »superdolarji« pri nas ne pojavljajo.

V nadaljevanju sledi statistični prikaz gibanja ponarejenega denarja v Sloveniji med leti 2003 in 2007. Ker evro in ameriški dolar prevladujeta, bosta prikazana tudi vsak posebej.

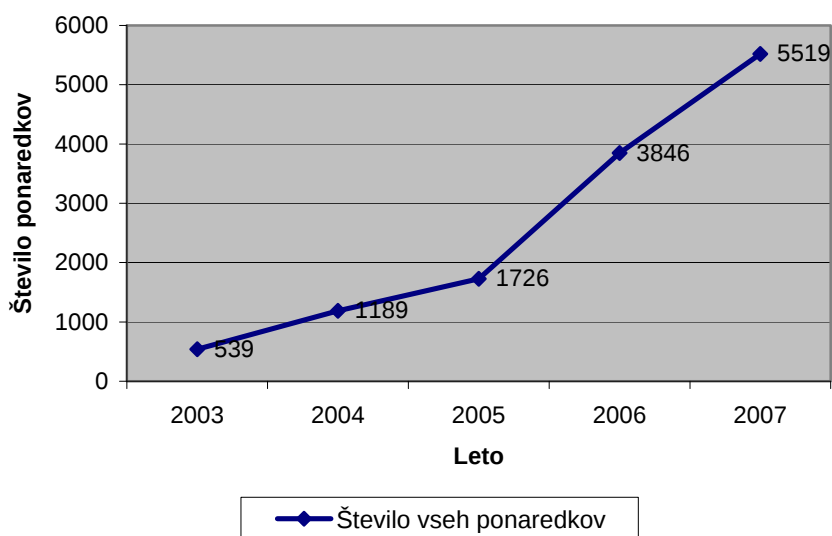
2.1 Vse valute

Kot vidimo v tabeli 1 se v Sloveniji pojavljajo ponaredki različnih valut. Najštevilnejši so ponaredki evra, ki so se pojavljali že pred uvedbo 1. 1. 2007, z uvedbo pa je njihovo število močno poskočilo. Omembe vredni so tudi ponaredki ameriških dolarjev, katerih število iz leta v leto narašča. Pri ponaredkih ameriških dolarjev gre predvsem za ponarejene 100 dolarske bankovce. Ostale valute niso problematične, saj kot vidimo v tabeli 1 ne predstavljajo velikega števila ponarejenega denarja, ampak se kakšen ponaredek pojavi le od časa do časa. Med ostalimi ponarejenimi valutami (glej tabelo 1) se pojavljalo švicarski franki (CHF), angleški funti (GBP), poljski zloti (PLZ), hrvaške kune (HRK), češke krone (CZK), kanadski dolarji (CAD), kuvajtski dinarji (KWD), bosansko- hercegovske konvertibilne marke (BAM), švedske krone (SEK) in nemške marke (DEM – 1. januarja 2002 nadomeščene z evrom).

Tabela 1: Število ponaredkov po valutah in skupno število vseh ponaredkov

	2003	2004	2005	2006	2007
EUR	425	1102	1626	3628	3629
USD	102	69	89	203	1154
CHF	1	2	0	0	717
GBP	5	4	8	4	17
PLZ	0	1	0	0	1
HRK	2	10	2	2	0
CZK	0	0	1	0	1
CAD	2	0	0	0	0
KWD	0	0	0	7	0
BAM	0	0	0	2	0
SEK	0	1	0	0	0
DEM	2	0	0	0	0
SKUPAJ	539	1189	1726	3846	5519

Iz tabele 1 je razvidno tudi, da je bilo leta 2007, v primerjavi s prejšnjimi leti, zelo veliko ponarejenih švicarskih frankov. Pri tem je treba povedati, da je bilo 716 bankovcev za 1000 švicarskih frankov zaseženih v eni zadevi, in sicer je šlo za primer, ko je te bankovce prejela fizična oseba v tujini.

Graf 1: Gibanje števila vseh ponaredkov po letih

Graf 1 prikazuje gibanje števila vseh ponaredkov, ki so jih odkrili v Sloveniji od začetka leta 2003 do konca leta 2007. Vidimo, da se število ponarejenega denarja povečuje iz leta v leto, saj je bilo leta 2003 odkritih 539 ponaredkov, leta 2007 pa več kot 10-krat toliko (5519).

2.2 Evro - €

Evro je denarna enota v 15 državah Evropske monetarne unije (EMU): Nemčija, Avstrija, Finska, Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Francija, Italija, Slovenija, Španija, Portugalska, Republika Irska, Grčija, Malta in Ciper. Zadnji državi, ki sta uvedli evro sta Malta in Ciper, ki sta to storili 1. januarja letos. Poleg tega je evro denarna enota tudi v državah Andora, San Marino, Vatikan in Monako, ki so pred uvedbo uporabljale denarne enote večjih sosednjih držav. Evro uporablja kot zakonito plačilno sredstvo več kot 320 milijonov ljudi.

Uradno se je evro pojavil 1. januarja 1999 v 11 državah EMU (Grčija je pogoje izpolnila šele leto kasneje), vendar le nominativno na računih in cenah, kjer so morali vsi zneski biti podani tako v lokalni valuti države kot v evrih. Tega dne so centralne banke članic EMU prenesle pristojnosti odločanja na Evropsko centralno banko. Bankovci in kovanci so v obtok prišli 1. januarja 2002. Podobe bankovcev in ene strani kovancev so skupne, članice EMU pa imajo pravico, da določijo podobe ene strani kovancev (gre za nacionalne strani). Seveda kovanci ne glede na podobo veljajo v celotnem »evro območju«.

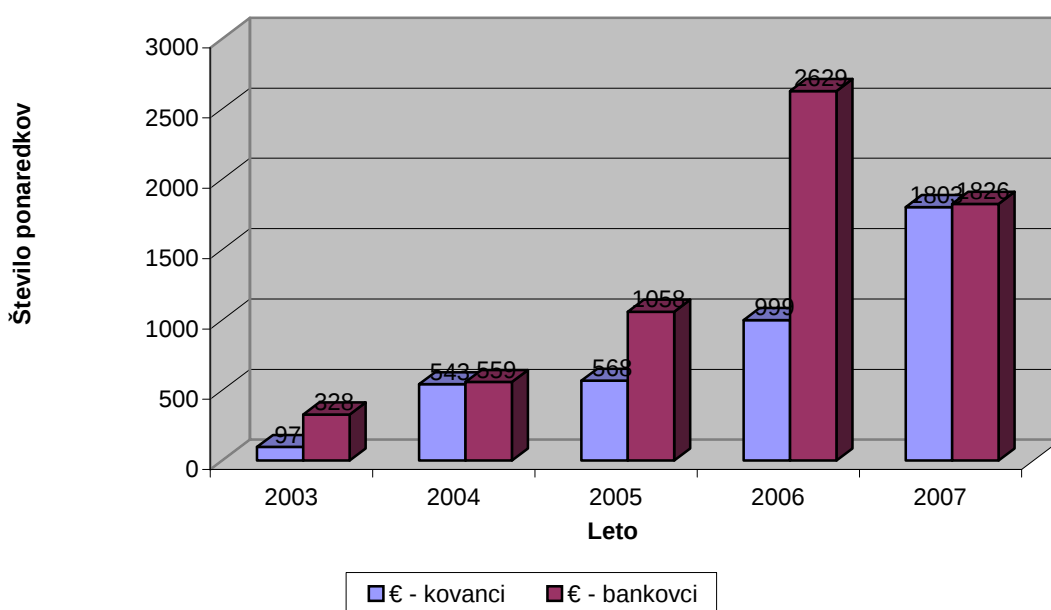
V zgodnjih letih 21. stoletja je ameriška tajna služba zaznala opazen upad števila ponarejenih ameriških dolarjev, ker so ponarejevalci usmerili svojo pozornost na ponarejanje evra. Sprva so se pojavljali le ponarejeni bankovci, danes pa je vedno več tudi ponarejenih kovancev, kar je razvidno v tabeli 2, ki prikazuje število ponarejenih evro bankovcev in kovancev v Sloveniji med leti 2003 in 2007.

S 1. januarjem 2007 je Slovenija uvedla evro kot denarno enoto, s čemer je tudi NAC/CNAC postal odgovoren za evro kot domačo valuto, zato je bilo v tem letu pričakovati, da bo dotok ponaredkov zelo velik. Razlog za povečanje števila ponaredkov je predvsem v tem, da so se ponarejevalci usmerili na Slovenijo kot državo, ki je na novo uvedla valuto evro, zato je bilo pričakovati, da bodo ponaredke evra lažje unovčevali v Sloveniji, saj ljudje še niso bili dobro seznanjeni z valuto in niso dobro poznali vseh zaščitnih elementov, na podlagi katerih bi lahko prepoznali ponaredek.

Tabela 2: Število ponarejenih evro bankovcev in kovancev

	2003	2004	2005	2006	2007
€ - bankovci	328	559	1058	2629	1826
€ - kovanci	97	543	568	999	1803
SKUPAJ €	425	1102	1626	3628	3629

Kot je razvidno v tabeli 2 število ponarejenih evro bankovcev in kovancev narašča iz leta v leto. Skupno število ponarejenih evrov je od leta 2003 do leta 2006 naraščalo, medtem ko je bilo leta 2007 število ponaredkov enako kot leta 2006, kar pomeni, da se je trend ustalil. Pri tem pa je potrebno opozoriti na dejstvo, da se je leta 2007 bistveno zmanjšalo število ponarejenih evro bankovcev v primerjavi z letom 2006, medtem ko se je število ponarejenih evro kovancev skoraj podvojilo. Število ponarejenih evro bankovcev je bilo leta 2006 večje kot leta 2007 zato, ker je bila leta 2006 izvedena akcija Unija, v kateri je bila odkrita ilegalna tiskarna v Banja Luki v Bosni. V procesu odkrivanja te tiskarne je bilo s strani slovenske policije opravljeno večje število odkupov ponarejenih evro bankovcev. Padec števila ponarejenih evro bankovcev leta 2007 zato ne moremo obravnavati kot trend zmanjšanja ponarejanja evro bankovcev. Glede na vsakoletno povečanje števila ponarejenih evro kovancev pa lahko trdimo, da so ponarejeni evro kovanci v porastu in bodo v porastu tudi v bodoče.

Graf 2: Primerjava števila ponarejenih evro bankovcev in kovancev po letih

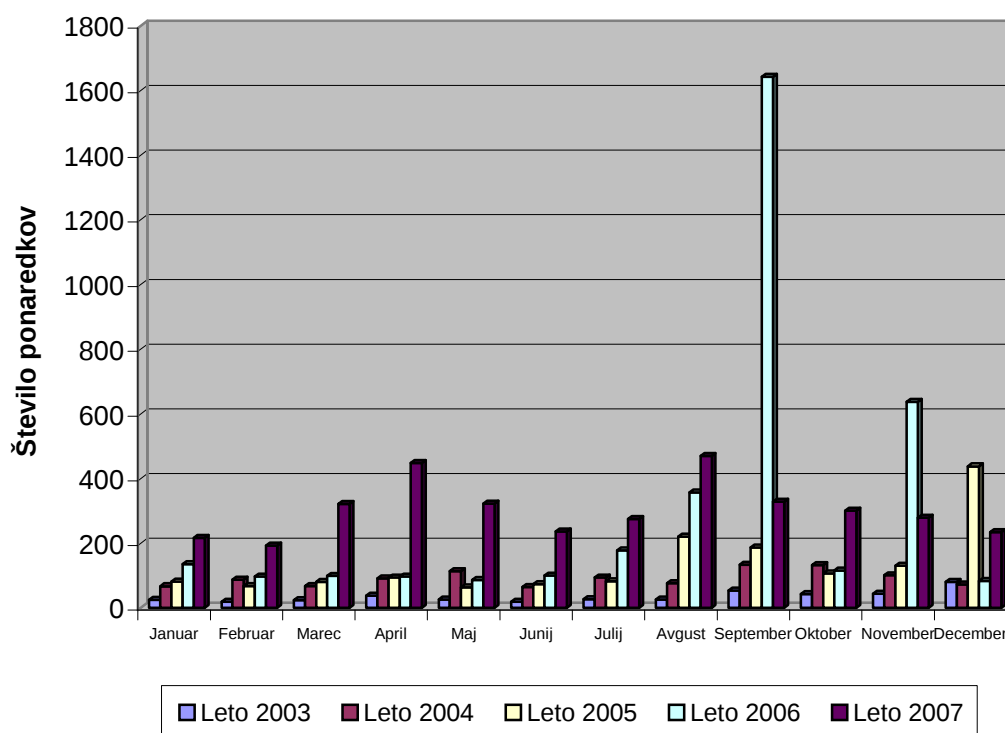
Na grafu 2 vidimo, da je bilo leta 2003 ponarejenih evro kovancev 3-krat manj kot bankovcev, lani pa se je število ponarejenih evro bankovcev in kovancev izenačilo. Iz tega lahko sklepamo, da bo število ponarejenih evro kovancev vedno večje, kar pomeni, da bodo ponarejeni evro kovanci postali velik problem.

V tabeli 3 je predstavljeno število ponarejenih evrov (bankovci in kovanci skupaj) po mesecih v obravnavanih letih. Podatki so predstavljeni tudi grafično na grafu 3, kjer je lepo viden

ogromen porast ponarejenih evrov v mesecu septembru leta 2006, kar je posledica akcije Unija. Poleg tega nekoliko izstopa še število ponarejenih evrov novembra 2006 ter aprila in avgusta leta 2007. Iz tabele 3 in grafa 3 lahko razberemo tudi, da so najmanj obremenjeni meseci v letu januar ter poletna meseca junij in julij, kar je v bistvu razumljivo, saj so takrat letni dopusti in se celoten postopek od zaznave do podaje kazenske ovadbe in pošiljanja v preiskavo nekoliko zavleče oziroma podaljša.

Tabela 3: Število ponarejenih evrov po mesecih v letu

	2003	2004	2005	2006	2007
Januar	25	67	81	136	217
Februar	19	87	68	97	193
Marec	24	68	80	99	322
April	38	91	94	97	448
Maj	26	114	64	86	323
Junij	19	65	73	100	237
Julij	27	94	82	178	275
Avgust	26	76	221	357	470
September	54	134	187	1642	329
Oktober	43	133	107	116	301
November	44	101	131	637	279
December	80	72	438	83	235
SKUPAJ €	425	1102	1626	3628	3629

Graf 3: Število ponarejenih evrov po mesecih in letih

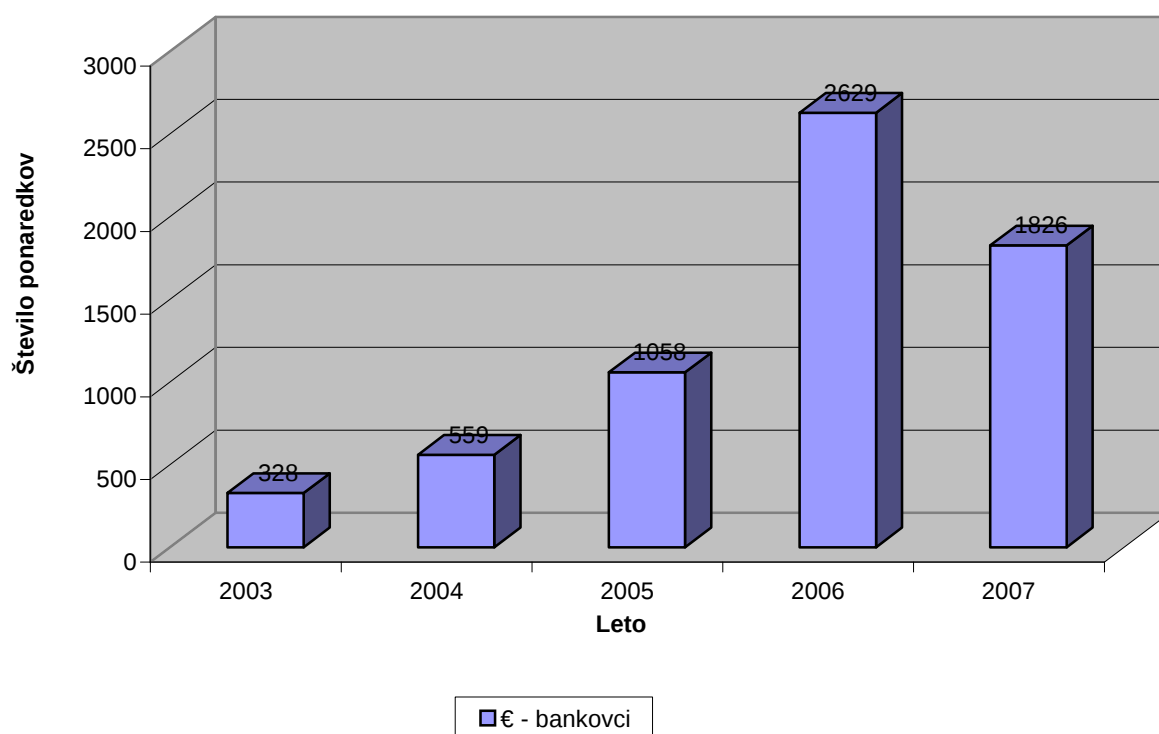
2.2.1 Evro bankovci

Poznamo sedem evro bankovcev, in sicer bankovec za 5, 10, 20, 50, 100, 200 in 500 evrov. Najmanj se ponarejata bankovca za 5 in 10 evrov, največ pa je ponaredkov za 50, 100 in 200 evrov (glej tabelo 4). V zadnjih dveh letih je močno opazen porast ponarejenih bankovcev za

100 evrov, leta 2007 pa se je močno povečalo število ponarejenih bankovcev za 200 evrov. Bankovec za 200 evrov je trenutno tudi najbolj kakovosten ponarejen evro bankovec, ki ima zelo dobro ponarejene zaščitne elemente, le optično spremenljiva številka na zadnji strani ne spreminja barve pod različnim kotom gledanja.

Tabela 4: Število ponarejenih evro bankovcev glede na vrednost

	2003	2004	2005	2006	2007
5 €	1	3	3	2	11
10 €	1	3	9	2	60
20 €	26	25	96	164	206
50 €	253	388	727	337	418
100 €	16	52	84	991	496
200 €	24	70	69	117	378
500 €	7	18	70	1016	257
SKUPAJ	328	559	1058	2629	1826

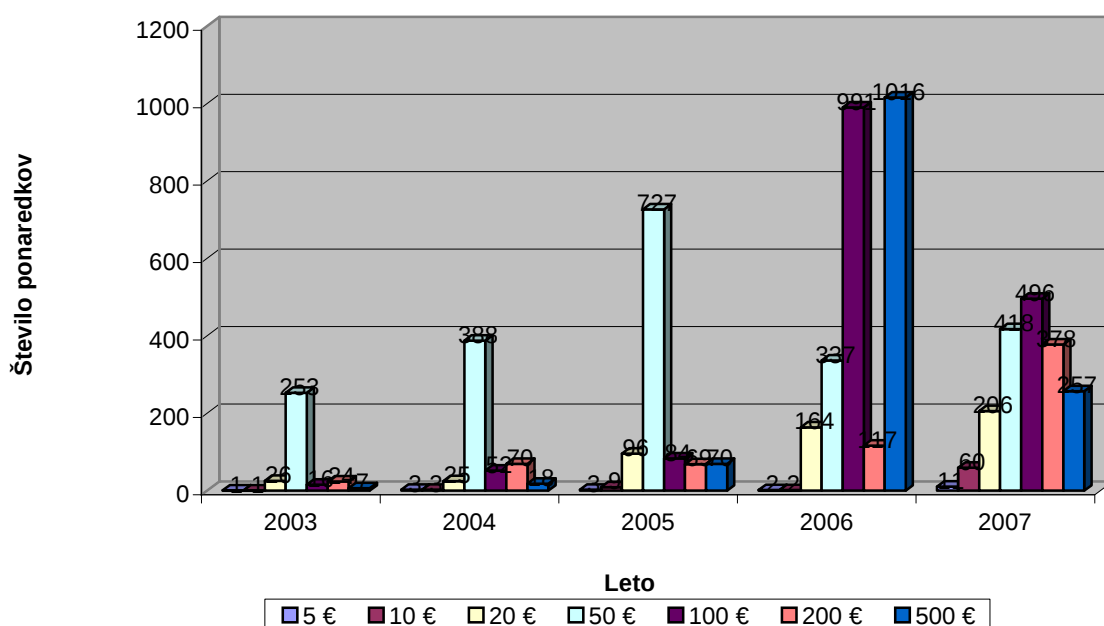

Graf 4: Število vseh ponarejenih evro bankovcev po letih

Kot smo že omenili in kot je vidno na grafu 4, je število ponarejenih evro bankovcev do leta 2006 naraščalo, leta 2007 pa je število ponarejenih evro bankovcev v primerjavi z letom 2006 padlo. Razlog za tako velik porast leta 2006 je že omenjen velik odkup bankovcev v akciji Unija. Na podlagi tega dejstva lahko rečemo, da ponarejeni evri niso v trendu padanja, kljub temu, da jih je bilo leta 2007 manj kot leta 2006.

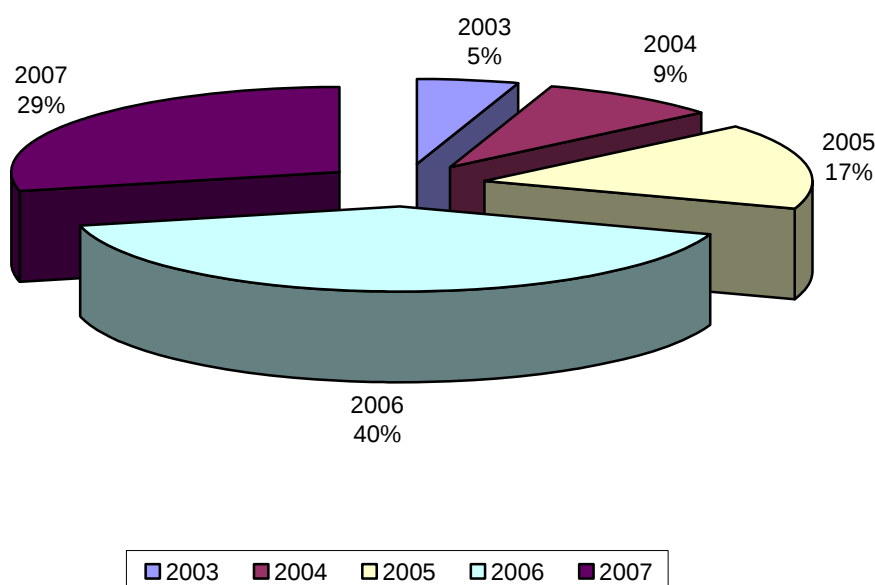
Graf 5 prikazuje število ponarejenih evro bankovcev glede na vrednost, in sicer od leta 2003 do leta 2007. Vidimo, da v letih 2003, 2004 in 2005 prevladujejo bankovci za 50 evrov, ki so

še posebej porasli leta 2005. Pri tem je treba omeniti, da je bila skoraj polovica ponarejenih 50 evrskih bankovcev zasežena oziroma odkrita v enem primeru oziroma pri eni osebi. Leto 2006 izstopa po velikem številu ponarejenih 100 in 500 evrskih bankovcih. Še najbolj uravnoteženo je leto 2007, saj nobeni bankovci ne izstopajo preveč.

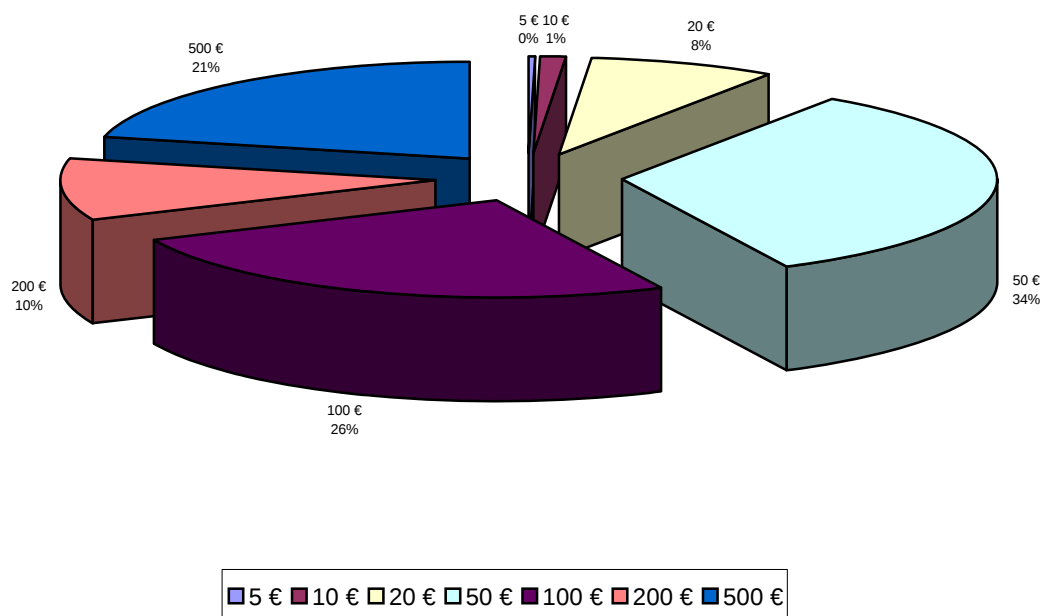
Graf 5: Število ponarejenih evro bankovcev glede na vrednost po letih

Graf 6 nam prikazuje število ponarejenih evro bankovcev v odstotkih glede na posamezno obravnavano leto. Vidimo, da je bilo leta 2006 obravnavanih kar 40% vseh ponarejenih evro bankovcev v obdobju od začetka leta 2003 do konca leta 2007. Razlog je povečano število ponarejenih bankovcev leta 2006, ki je posledica odkupa v akciji Unijska. V zadnjih dveh letih (leta 2006 in leta 2007) pa je bilo obravnavanih kar 70% vseh ponarejenih evro bankovcev.

Graf 6: Odstotek ponarejenih evro bankovcev po letih

Če pogledamo graf 7 vidimo, da je najpogostejša tarča ponarejevalcev bankovec za 50 evrov, ki predstavlja kar tretjino (34%) vseh ponarejenih evro bankovcev v Sloveniji v obdobju od 2003 do 2007. Tem po količini sledijo bankovci za 100 evrov, ki predstavljajo četrtno (26%) vseh ponaredkov ter bankovci za 500 evrov, ki predstavljajo petino (21%) vseh ponaredkov. Ponarejeni bankovci za 200 evrov predstavljajo 10% vseh ponaredkov, nato pa sledijo bankovci za 20 evrov (8%), 10 evrov (1%) ter bankovci za 5 evrov, ki jih je zelo malo in predstavljajo manj kot 1% vseh ponarejenih evro bankovcev.

Graf 7: Število vseh ponarejenih evro bankovcev v odstotkih

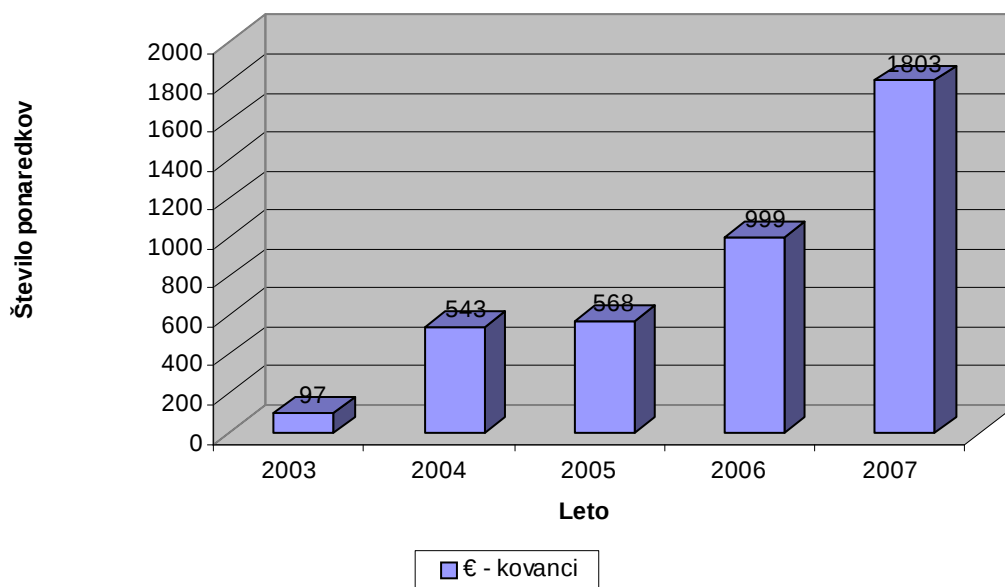
2.2.2 Evro kovanci

Obstaja osem evro kovancev, in sicer kovanci za 1, 2, 5, 10, 20 in 50 evro-centov ter kovanca za 1 in 2 evra. Iz tabele 4 je razvidno, da so bili leta 2003 v preiskavo poslani le kovanci za 2 evra. Leta 2004 so se začeli pojavljati tudi kovanci za 1 evro, leto kasneje pa še za 50 evro-centov. Ostali evro kovanci se zaenkrat še ne ponarejajo, vendar ne moremo reči, da se v prihodnosti ne bodo začeli.

Tabela 5: Število ponarejenih evro kovancev glede na vrednost

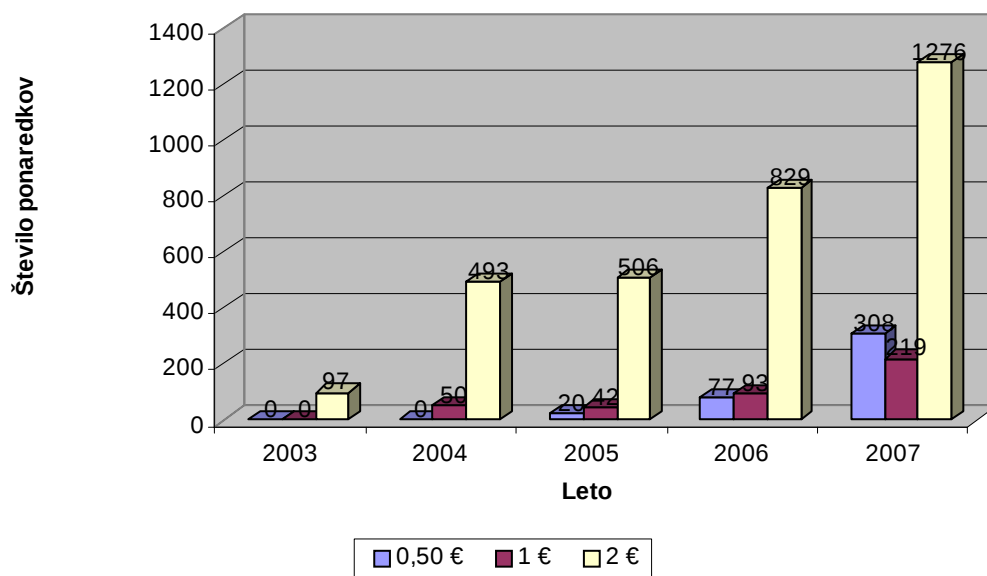
	2003	2004	2005	2006	2007
0,50 €	0	0	20	77	308
1 €	0	50	42	93	219
2 €	97	493	506	829	1276
SKUPAJ	97	543	568	999	1803

Število ponarejenih kovancev se je leta 2007 v primerjavi z letom 2006 skoraj podvojilo (glej graf 8).

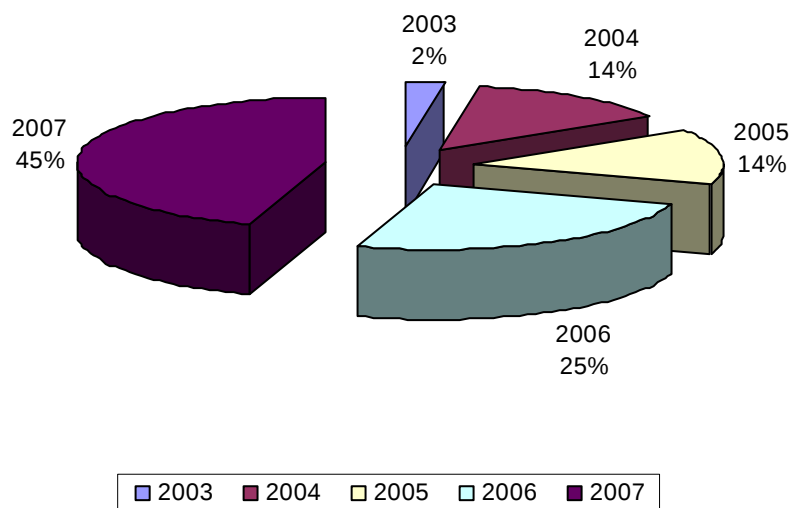
Graf 8: Število vseh ponarejenih evro kovancev po letih

Na grafu 9 vidimo, da je največ ponarejenih kovancev za 2 evra, njihovo število pa iz leta v leto močno narašča. Ponarejenih kovancev za 50 evro-centov je bilo vsako leto najmanj, lani pa je število le-teh že preseglo število ponarejenih kovancev za 1 evro.

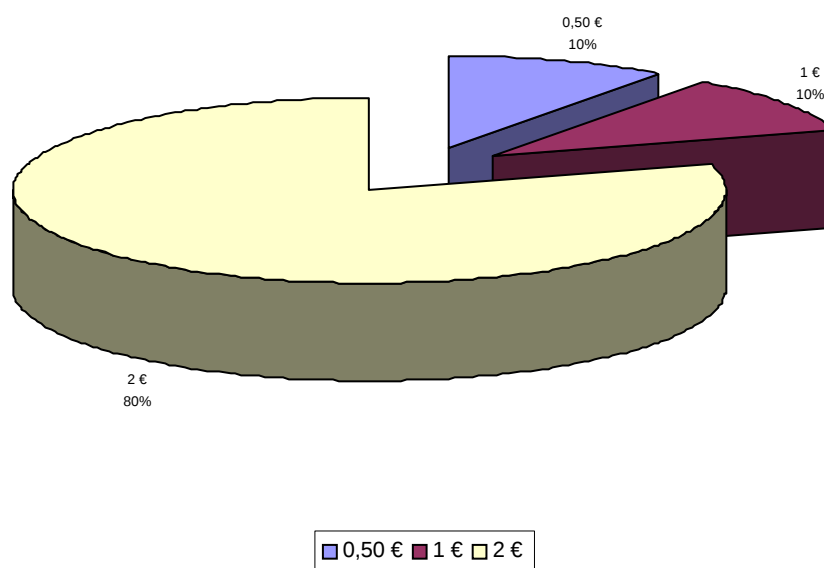
Graf 9: Število ponarejenih evro kovancev glede na vrednost po letih

Omenili smo že, da so ponarejeni evro kovanci velik problem in da njihovo število strmo narašča. Graf 10 nam prikazuje število ponarejenih evro kovancev v odstotkih glede na posamezno obravnavano leto. Največ obravnavanih ponarejenih evro kovancev je bilo leta 2007, in sicer 45% vseh obravnavanih evro kovancev med leti 2003 in 2007. Leta 2004 in 2005 je bilo skupaj obravnavanih malo več kot četrtnina vseh ponarejenih evro kovancev, leta 2006 pa točno četrtnina.

Graf 10: Odstotek ponarejenih evro kovancev po letih

Na grafu 11 vidimo število vseh ponarejenih evro kovancev v odstotkih. Največ ponarejenih evro kovancev je za 2 evra, in sicer več kot tri četrtine (80%). Ostalih 20% predstavljajo ponarejeni evro kovanci za 1 evro in 50 evro-centov, in sicer je njihovo število približno enako, saj ponarejeni kovanci za 1 evro predstavljajo 10% ponaredkov, prav toliko pa tudi ponarejeni kovanci za 50 evro-centov.

Graf 11: Število vseh ponarejenih evro kovancev v odstotkih

2.2.3 Sklepne ugotovitve glede ponarejenih evro bankovcev in kovancev

Glede na prikazane statistične podatke o ponarejenih evrih v Sloveniji lahko povzamemo naslednje sklepe:

- število ponarejenih evrov, tako bankovcev kot kovancev, je v porastu;
- število ponarejenih evro kovancev je že preseglo število ponarejenih evro bankovcev;
- najpogostejše se pri bankovcih pojavlja ponaredek za 50 evrov (34% vseh ponarejenih evro bankovcev), pri kovancih pa ponaredek za 2 evra (80% vseh ponarejenih evro kovancev);

- manjše vrednosti, kot sta bankovca za 5 in 10 evrov, se redko ponarejajo;
- kovanci za 50 evro-centov in 1 evro predstavljajo skupaj 20% ponaredkov, medtem ko se kovanci manjši od 50 evro-centov zaenkrat še ne ponarejajo.

2.3 Ameriški Dolar - \$

Ameriški dolar je uradna valuta Združenih držav Amerike. Zunaj meja ZDA pogosto služi kot valuta državnih rezerv. Izdajanje valute nadzira ameriška centralna banka. Ameriški dolar najpogosteje označujemo z znakom za dolar (\$). Leta 1995 je bilo v prometu 380 milijard ameriških dolarjev, od tega približno eno tretjino v ZDA, preostalo pa drugod po svetu. Do leta 2005 je celotna vsota izdanega denarja narasla na okoli 760 milijard ameriških dolarjev, razmerje med domačo in tujo posestjo pa se ni spremenilo. Od decembra 2006 sta skupno v obtoku tako evro kot ameriški dolar. Vrednost evro bankovcev v obtoku je trenutno več kot 610 milijard, ameriških dolarjev pa 802 milijardi.

Najboljši ponaredek trenutno je »Superdolar«, to je skoraj popoln ponaredek ameriškega dolarja. Ameriška vlada verjame, da je narejen v Severni Koreji in, da za to obstajata dva razloga. Prvi razlog je zaslužek ponarejevalcev, drugi pa spodkopati oziroma zamajati ameriško gospodarstvo. »Superdolarji« so se pojavili v obtoku konec 80. let 20. stoletja. Ime »superdolar« izvira iz dejstva, da tehnika njegove izdelave celo presega tehniko izdelave pristnih ameriških dolarjev. Trenutno ocenjujejo, da je eden od 10.000-ih bankovcev »superdolar«. Severna Koreja zavrača očitke ameriške vlade in meni, da so le-ti čista laž in da ameriška vlada uporablja to dejstvo kot razlog za začetek vojne.

Veliko severnokorejskih prebežnikov je opisalo operacijo izdelave superdolarjev. Pravijo da je tiskarna stacionirana v mestu Pyongsong in je del divizije 39. Eden izmed prebežnikov je pokazal bankovec južnokorejskim strokovnjakom, ki niso verjeli, da je ponarejen. Časopis San Francisco Chronicle je intervjuval nekega severnokorejskega kemika, ki je pod pogojem anonimnosti opisal celotno operacijo. Opisal je tehnične detajle procesa in distribucijo teh bankovcev, ki poteka čez severnokorejske diplomate in mednarodne kriminalne združbe.

Bankovci (»superdolarji«) so izdelani iz najkvalitetnejšega papirja in z najkvalitetnejšim črnilom, tako da posnemajo različne zaščite ameriških bankovcev, kot so rdeča in modra zaščitna vlakna, varnostna nit in vodni znak. Celo strokovnjaki morajo intenzivno pregledati in preiskati bankovec, preden ugotovijo njegovo pristnost. Uradno so ti ponaredki znani kot bankovci serije PN-14342 po klasifikacijskem sistemu ameriške tajne službe. Tehnika tiska teh bankovcev je intaglio.

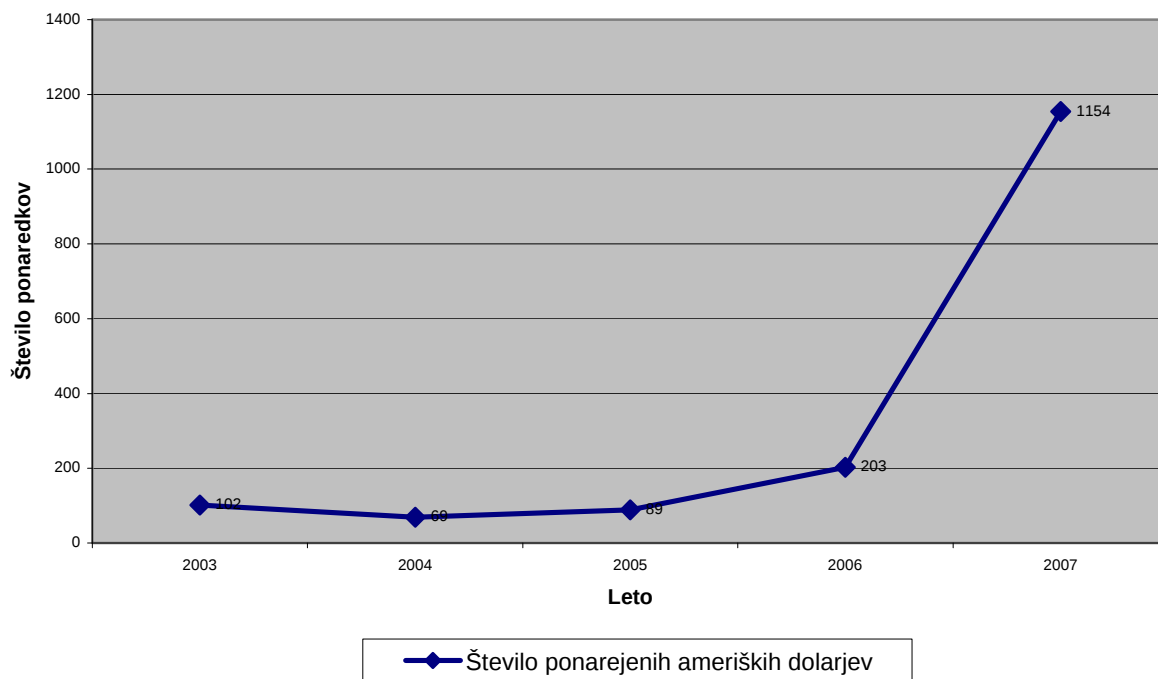
Tabela 6 prikazuje število ponarejenih ameriških dolarjev v Sloveniji med leti 2003 in 2007. Gre večinoma za 100 dolarske bankovce.

Tabela 6: Število ponarejenih ameriških dolarjev

	2003	2004	2005	2006	2007
USD - \$	102	69	89	203	1154

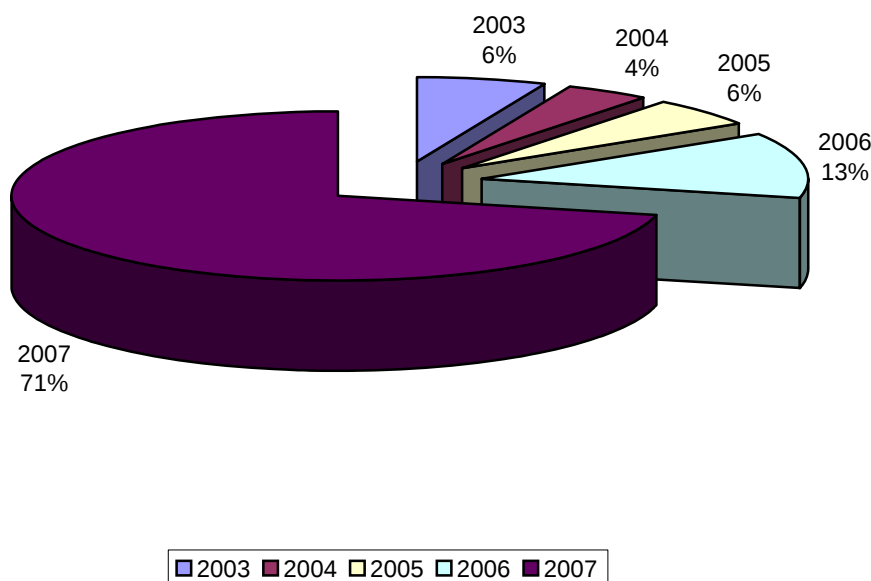
Na grafu 12 vidimo, da število ponarejenih ameriških dolarjev narašča iz leta v leto, še zlasti velik je porast v letu 2007. Razlog za takšen porast je v tem, da je bilo v eni zadevi zaseženih oziroma odkritih veliko število ponarejenih 100 dolarskih bankovcev, ki so jih ponarejevalci poskušali unovčiti na pošti in v igralnici. Poleg tega sta bila v letu 2007 še dva večja zasega

100 dolarških bankovcev, zaradi česar leto 2007 močno izstopa v primerjavi s prejšnjimi leti. V teh treh večjih zadevah je bilo skupno odkritih 1073 ponaredkov ameriškega dolarja.

Graf 12: Gibanje števila ponarejenih ameriških dolarjev

Iz grafa 13 razberemo, da je bilo 71% vseh ponarejenih ameriških dolarjev odkritih oziroma poslanih v preiskavo leta 2007, medtem ko je bilo v ostalih letih obravnavanih skoraj 30% ponarejenih ameriških dolarjev.

Graf 13: Odstotek ponarejenih ameriških dolarjev po letih

3 SKLEPNE MISLI IN POGLED V PRIHODNOST

Po podatkih Evropske centralne banke je bilo v obdobju od leta 2003 do leta 2007 ponarejenih oziroma odkritih približno 2.842.000 ponaredkov evro bankovcev, od tega v Sloveniji 6.400, kar predstavlja 0,2%. Leta 2006 je bilo v Sloveniji zaseženih oziroma odkritih 0,26% vseh ponaredkov, leta 2007 pa že 0,31%. Vidimo, da se odstotek ponaredkov, ki so odkriti pri nas povečuje. Je pa največ ponaredkov evra odkritih v Španiji, Franciji in Italiji, ki je poleg Bolgarije, Srbije in delno Južne Amerike tudi glavni vir ponaredkov evra.

Samo v drugi polovici leta 2007 je bilo iz obtoka umaknjenih skupno 296.000 ponarejenih evro bankovcev. Če te podatke primerjamo s številom pristnih bankovcev v obtoku (v povprečju 11,4 milijarde v drugi polovici leta 2007), je število ponaredkov zelo majhno. Kljub tem podatkom je ponarejanje denarja problem, ki ga ne smemo kar prezreti.

V letu 2007 je bilo največ ponarejenih bankovcev za 50 evrov (38%), sledijo bankovci za 20 evrov (27,5%) ter bankovci za 100 evrov (22%). To so podatki Evropske centralne banke za celotno področje. Če te podatke primerjamo s Slovenijo ugotovimo, da je bilo v Sloveniji leta 2007 odkritih največ ponarejenih evro bankovcev za 100 evrov (27%), sledijo bankovci za 50 evrov (23%) in bankovci za 200 evrov (21%). Vidimo, da se podatki malo razlikujejo, predvsem pri ponarejenih bankovcih za 20 evrov, ki jih je bilo v Sloveniji »samo« 206, kar predstavlja 11% vseh ponarejenih evro bankovcev, medtem ko je drugače bankovec za 20 evrov na drugem mestu po številu ponarejanj.

Povprečna vrednost ponaredkov v Sloveniji leta 2007 znaša 159 €, kar nas uvršča na 4. mesto med državami Evropske unije. Pred nami so le Švedska (355 €), Ciper (187 €) in Madžarska (165 €). Če pa pogledamo samo države evroobmočja, pa smo celo na 1. mestu. Pred uvedbo evra je bila povprečna vrednost ponaredkov 320 €. Razlog za padec povprečne vrednosti je ta, da so se pred uvedbo pojavljali predvsem ponaredki višjih vrednosti, po uvedbi pa so se začeli unovčevati tudi ponaredki za 5 in 10 €.

V Sloveniji je bil leta 2007 odkrit en ponaredek na 1143 prebivalcev, kar je 11. mesto med državami Evropske unije. Povprečje Evropske unije je en ponaredek na 869 prebivalcev, povprečje evroobmočja pa en ponaredek na 577 prebivalcev.

Ostale ugotovitve, ki veljajo za Slovenijo so:

- število vsega ponarejenega denarja narašča;
- največji porast je opazen pri evro bankovcih in kovancih;
- največ je ponaredkov bankovcev za 50 evrov in kovancev za 2 evra;
- število ponarejenih evro kovancev je že preseglo število ponarejenih evro bankovcev, kar kaže na to, da so evro kovanci močno v porastu;
- narašča tudi število ponarejenih ameriških dolarjev (problem »Superdolar«).

Glede na sedanji trend lahko sklepamo, da bo ponarejenega denarja vedno več in bo predstavljal vedno večji problem. Ponarejevalci bodo še vedno največ ponarejali evre in ameriške dolarje, medtem ko ostale valute verjetno ne bodo bistvenega pomena, saj se pojavijo le tu in tam. Po naši oceni bodo še največji problem predstavljali evro kovanci, ki strmo naraščajo in ki jih je najtežje odkriti oziroma prepoznati. Glede na sedanje podatke o ponarejenih evro bankovcih in kovancih lahko napovemo, da bo v letu 2008 število ponarejenih evro bankovcev in kovancev preseglo število iz leta 2007. Po naši oceni se bo število ponarejenih evro bankovcev gibalo okoli 2000, število ponarejenih evro kovancev pa

okoli 2500, v primeru, da ne bo večjih zasegov. Tudi število ponaredkov ameriškega dolarja naj bi bilo okrog podobno kot v prejšnjih letih, pod pogojem, da ne bo večjih zasegov.

Na podlagi prikazanih statističnih podatkov lahko zaključimo, da je ponarejen denar velik problem tako pri nas kot v svetu. Žrtve so predvsem posamezniki, ki si prejetega denarja ne ogledajo natančno oziroma slabo poznajo osnovne značilnosti pristnih bankovcev in kovancev. Da bi ta problem vsaj nekoliko zmanjšali je zelo pomembno, da ljudi o njem obveščamo in osveščamo. To pomeni, da ljudi učimo oziroma seznanjamo z zaščitnimi elementi na bankovcih in kovancih, na podlagi katerih lahko ugotovimo ali gre za ponaredek ali ne. To je možno narediti z raznimi brošurami, okroglimi mizami, TV oddajami itd. Bolj ko bodo ljudje znali prepoznati ponarejen denar, težje ga bodo ponarejevalci unovčevali. V prihodnosti bi bilo potrebno tudi izboljšati zaščitne elemente na bankovcih, s čimer bi še dodatno otežili ponarejevalcem, da bi izdelovali kvalitetne ponaredke. Seveda pa to ni vse, kar je potrebno storiti. Obstajajo še večji in težje rešljivi problemi, kot so sledenje ponaredkom in ponarejevalcem, o čemer pa na tem mestu ne bomo razpravljali.

4 VIRI

1. Evropska centralna banka – polletno poročilo o ponarejanju evrobankovcev. Pridobljeno 31. 1. 2008 na: http://www.ecb.eu/press/pr/date/2008/html/pr080110_1.sl.html.
2. *Kazenski zakonik Republike Slovenije*. Uradni list RS, št. 95/2004 z dne 27. 8. 2004.
3. Statistični podatki Nacionalnega analitskega centra za bankovce (NAC) in kovance (CNAC).
4. Superdollar. Spletna stran: <http://en.wikipedia.org/wiki/Superdollar>, 5. 2. 2008.

O avtorjih:

Dr. Dorijan Keržan, Center za forenzične preiskave, Vodja oddelka za preiskave dokumentov in Nacionalnega analitskega centra za bankovce in kovance (NAC/CNAC), Vodovodna 95, Ljubljana, Telefon: 01 428 42 84, faks: 01 428 49 86, e-mail: dorijan.kerzan@policija.si

Špela Rome, univ. dipl. var., Center za forenzične preiskave, kriminalistična inšpektorica - tehnična izvedenka v Oddelku za preiskave dokumentov in rokopisov ter podiplomska (magistrska) študentka varstvoslovja, Vodovodna 95, Ljubljana, Telefon: 041 847 042, e-mail: spela.rome@gmail.com